

Skutečný příběh

A young child with a headscarf peering from behind a wooden door. The child is wearing a blue and white checkered shirt under a brown cardigan. The background is dark.

JEDEN VELKÝ SEN

Steve Peifer a Gregg Lewis

MOTÝL

JEDEN VELKÝ SEN

Copyright © Steve Peifer 2013
Translation © Jozef Galata 2015
Design © Motýľ design 2015
Cover photo © Damian Ryszawy/shutterstock.com
Slovak edition © Vydavateľstvo Motýľ 2015

ISBN: 978-80-8164-046-9

JEDEN VELKÝ SEN

Steve Peifer a Gress Lewis

VYDAVATELSTVO MOTÝL

*Stephenovi Wrigleymu Peiferovi, narodenému 4. marca 1998,
ktorý sa po splnení svojho poslania vrátil
k nebeskému Otcovi 12. marca 1998.*

Prológ

Svetlá v zaplnenej New City Concert Hall sa postupne zhasínajú. Z miesta v prvom rade vedľa manželky Nancy vidím na obrovskom plátne nad javiskom sám seba. Ďalší záber ukazuje hladisko plné celebrit: ženy ovešané diamantmi v šatách od módnych návrhárov a mužov v smokingoch. Potom sa na plátne objavuje sceneria krajiny v Keni a ukazuje mňa, ako sa pozerám na Great Rift Valley. Môj hlas naplňa sálu slovami: „Afrika vás zmení. Afrika sa vám dostane pod kožu a už vás nepustí.“ Zábery krajiny sa menia na scény z afrických ulíc a môj hlas pokračuje: „Sme typická americká rodina...“ Zarazím sa pri pohľade na svoj obraz v nadživotnej veľkosti, ktorý sa pohybuje na plátne a rozpráva. Počúvam svoj hlas a slová, ktoré v tejto chvíli znejú ako verejná svedčnosť: „Moja manželka vždy túžila ísť do Afriky; ja som do Afriky nikdy nechcel ísť.“

Časť môjho ja sa čuduje, čo sa to so mnou dnes večer počas priameho televízneho prenosu, ktorý ide do celého sveta, deje. No väčšia časť môjho ja sa musí nahlas smiať na niečom, čo vyzerá iba ako ďalšia veľmi čudná kapitola v čudnom živote, ktorý už nie je môj a nebol môj počas takmer celého desaťročia.

Vtom pribehne mladá vizážistka, prikrčí sa pri mojom sedadle a chvatne sa mi snaží nalíčiť tvár, aby som pri preberaní ocenenia vyzeral „reprezentatívne“. Chcem jej povedať, že jej snaha je beznádejná, no zahryznem si do jazyka. Zatiaľ čo pokračuje vo svojej práci, rozhodnem sa sústrediť na dianie na plátne a v duchu si opakujem slová, ktoré som si pripravil na túto príležitosť.

Snaživá vizážistka zašepká: „Nemôžeme dovoliť, aby ste boli na javisku celý lesklý,“ a pokračuje v pudrovaní líc a čela. Naraz mi napadnú tieto myšlienky: *Zatiaľ som si v živote nikdy nerobil starosti, či sa mi tvár leskne, alebo nie. Je ťažké, ak nie nemožné, sústrediť sa na hocičo iné, keď človeku niekto pudruje tvár. Už som*

sa v živote neraz ocitol v skutočne zvláštnych situáciách, no táto je z nich bezpochyby tá najzvláštnjšia.

Videozáznam pokračuje a moje myšlienky sa zatúlajú k inej téme. Ako môžu poradcu vedenia sto rokov fungujúcej vidieckej internátnej školy pre deti misionárov vôbec nominovať na výročnú cenu televízie CNN za mimoriadny prínos v oblasti výchovy a vzdelávania detí a mládeže, a ešte ho aj vyhlásiť za víťaza? Ako je možné, že chlapík žijúci normálnym americkým životom – spolu s úžasnou manželkou, dvoma skvelými deťmi, pekným, veľkým domom, solídnu kariérou obchodného manažéra významnej spoločnosti, jednej z popredných technických gigantov sveta – sa ocitne vo vzdialenej krajine, kde roznáša potraviny a učí používať počítače hladné africké deti, ktorých niektorí rodičia ešte stále lovia zver oštepmi a bývajú v chatrčiach pozliepaných z blata, bez elektriny a tečúcej vody?

Odpoveď na všetky tieto otázky môže priniesť iba príbeh, ktorý sa nezačína na honosnom galavečere v New Yorku a nekončí vtedy, keď plátno obrazovky stmavne, rozsvietia sa svetlá a Tyra Banksová, kedysi známa modelka a teraz i hostka televíznej šou, pristúpi k mikrofónu a povie: „Je mi ctou predstaviť vám držiteľa ocenenia CNN za dlhodobú prácu s mládežou v Keni Steva Peife-
ra.“ Ten večer, taký nereálny, no zároveň milý, keď mi CNN odovzdalo spomínané ocenenie, je iba malou, hoci pamätihodnou časťou oveľa dlhšieho skutočného príbehu – rodinnej púte, ktorá sa začala pred vyše desiatimi rokmi ďaleko od svetiel veľkomesta. Púte, počas ktorej som videl mnohé miesta a zažil situácie, keď som musel urobiť presne to, čo v ten zvláštny večer v New Yorku: zastať, poobzerať sa okolo seba, uštipnúť sa do líca, aby som si uvedomil, že nesnímam, a položiť si otázku: *Ako som sa sem, dočerta, dostal?*

Čo tu, dočerta, robím?

Dva protichodné a predsa súvisiace pocity ma prepadli vo chvíli, keď som vychádzal z letiska v Nairobi o šiestej ráno a po prvýkrát v živote som vkročil na pôdu Afriky. Pocit číslo jeden bol horší – súvisel s tým najvyčerpávajúcejším časovým posunom, aký som kedy zažil. Ten druhý súvisel s náhlým vedomím úplnej cudzoty.

Po dvadsaťosem hodinovej ceste zo Spojených štátov – vrátane pätnásthodinového medzipristátia a bleskovej prehliadky Londýna s manželkou Nancy a našimi dvomi synmi – som bol jednoducho rád, že som bez väčšej ujmy na zdraví prežil svoju prvú cestu na iný kontinent a všetkých osem kusov batožiny dorazilo do Kene spolu s nami bez poškodenia. Čo ma dosť prekvapilo, bola skutočnosť, že som sa zrazu cítil úplne vykoľajený. Už sme definitívne neboli v Texase, kde sme žili pred naším odchodom do Afriky, a Nairobi sa ničím nepodobalo na miesta, ktoré som dovtedy videl.

Väčšia časť hodinu a pol dlhej jazdy do konečného cieľa našej cesty ostala v mojej pamäti zahalená hmlou. Akékoľvek informácie, ktoré nám ponúkal muž vezúci nás autom do Kijabe, nám vchádzali jedným uchom dnu a druhým von. Zreteľne si však pamätám, že jazdenie na ľavej strane vozovky ma tak znervózňovalo, že som sa veľakrát strhol v očakávaní hroznej zrážky. Tie prvé dojmy z krajiny, zvukov a vôní Afriky však vo mne zanechali trvalé stopy. Vnímal som ich intenzívne – všetko mi ale pripomínalo, že tam nepatrím. Kamkoľvek som sa pozeral, to, čo som videl, mi pripadalo také... *cudzie*.

Vedel som, že Nairobi je hlavné a zároveň najväčšie mesto v Keni a žijú v ňom viac ako tri milióny ľudí. Zdalo sa, že počas pracovného týždňa väčšina z nich vychádza do ulíc hneď po sviatani. Niektorí išli pešo, iní využívali *matatu* – súkromné dodávky

a minibusy, ktoré slúžili ako primárne prostriedky „hromadnej“ dopravy. Do dodávky určenej pre deviatich ľudí sa napratalo aj tridsať Keňanov. Videl som vozidlá s pasažiermi na streche a ďalšími „externými“, stojacimi na nástupných lištách, ktoré boli buď zavesené na strešnom nosiči batožín, alebo na kývajúcich sa otvorených zadných dverách vozidla. Ani jeden z vodičov a chodcov neváhal prejsť krížom cez viacprúdovú cestu s hustou premávkou, hoci kedy sa mu zachcelo. Tento obraz dopĺňali káry ťahané oslami, ktoré používali tie isté jazdné pruhy ako motorové vozidlá, a všade pobejúce kurence, kozy a ovce.

Mesto bolo také preplnené a špinavé, že dokonca i nové budovy vyzerali ošumelo. Pouliční predavači ponúkali takmer všetko, čo sa dá predstaviť (i čo sa predstaviť nedá). Celé to vyvolávalo dojem nekonečného blšieho trhu popri ceste. Čím viac sa človek vzdaloval od obchodného centra v strede mesta, tým intenzívnejšie mohol cítiť a vidieť odpad pálený priamo na ulici.

Viac ako milión obyvateľov Nairobi žije v slumoch, špinavých chatrčiach so strechami zo starých plechov. Aj keď človek nie je fanúšikom veľkých miest, dokáže oceniť energiu New Yorku, živosť Chicaga či rozmanitosť San Francisca. V Nairobi žijú tri milióny ľudí v najkatastrofálnejších podmienkach, aké si možno predstaviť; oceniť sa tam preto dalo len skutočne máločo.

Keď sa mi podarilo nevnímať masy prúdiace hore-dole a krížom-krážom a z času na čas som zaostril len na jednu konkrétnu osobu, to, čo som videl, bolo ešte znepokojujúcejšie: chlapci vo veku našich dvoch synov nosiaci veľké džbány s lepidlom, ku ktorým celý čas privoniavali, množstvo posedávajúcich ľudí, hľadiacich do prázdna, ktorí nemali kam ísť. Zdalo sa, že v ich očiach niet ani iskierky nádeje.

Keď sme sa dostali von z Nairobi, videli sme neustávajúci prúd ľudí trmácajúcich sa pozdĺž cesty a smerujúcich von z mesta, ale i doň. V rozľahlej africkej krajine toho nebolo veľa, na čo by sa dalo pozerieť, no to, čo som videl, mi pripadalo rovnako cudzie ako dojmy z mesta. Opäť som sa pýtal sám seba, čo robí taký obyčajný, nedobrodružný (niekto by mohol povedať „nudný“, hoci osobne by som uprednostnil výraz „typický“) mestský Američan

ako ja v krajine ako Keňa? Na čo som myslel, keď som súhlasil s tým, že sem prídem – a to na celý rok?

Odpoveď na túto otázku je stručná: predtým som to považoval za dobrý nápad. Naša rodina krátko pred príchodom do Kene prežila bolestné a ťažké obdobie, a tak sme sa s Nancy rozhodli zmeniť na nejaký čas prostredie, odísť a nechať minulosť za sebou.

Priatelia nás presvedčili, že ročný pobyt v Keni v úlohe krátkodobých náhradných rodičov v internátnej škole pre deti misionárov bude dobrým spôsobom, ako vyliečiť aj naše najhlbšie rany. To však bolo predtým, ako som si uvedomil, do akých diaľav odchádzame. Po dvoch dňoch cestovania, 13 000 kilometrov od domova a na mieste, kde sme sa cítili ako na inej planéte, sa ročný pobyt vôbec nejavil ako niečo krátkodobé.

Niežeby som nebol pripravený na to, že ako príslušníci americkej strednej triedy budeme musieť vo vidieckej časti Kene čeliť rôznym zmenám. Takmer každý lektor na intenzívnom trojtýždňovom školení, ktoré sme absolvovali krátko pred odchodom zo Spojených štátov, nám živo líčil, čo všetko nás môže v Afrike postretnúť. Mňa osobne najviac zaujímali kultúrne rozdiely medzi Keňou a Štátmi. V pamäti mi ostali zo školenia najmä tri konkrétne príklady, ktoré nám porozprávali naši lektori.

Jeden opisoval rozdielny prístup k rovnakej situácii nasledovne: Ak hrá na Západe dieťa na dvore futbal a rozbije pritom loptou okno, považujeme to za jeho chybu a jeho rodičia musia zaplatiť za výmenu skla. V Kijabe je za ten istý prehrešok zodpovedné celé družstvo, pretože sa to stalo počas hry. Toto pravidlo som vnímal ako dôkaz silnej súdržnosti komunity a rodinného ducha.

Bývalý misionár nám počas školenia porozprával o tom, ako bol pozvaný na večeru k jednej domorodej rodine, kde platí kmeňová tradícia, podľa ktorej najstaršiemu prítomnému mužovi prejavia úctu tým, že mu ponúknu hlavu kurata, ktoré sa podáva ako hlavný chod. Keď sa misionár opýtal svojho hostiteľa, ako to má byť, domorodec dostal záchvat smiechu a zavolať všetkých svojich susedov. Nemohol totiž uveriť, že dospelý muž nevie, ako sa konzumuje hlava kurata. Čo treba vlastne urobiť? Nuž, treba zjesť všetko – vrátane očí a zobáka. Považuje sa za neslušné, ak to neskúsate.

Ak naozaj nedokážete niečo zjesť, ospravedlňujúco poviete: „Toto je nad moje sily!“ Keď som počul misionárove slová, napadlo mi, že sa rýchlo stanú obľúbenou replikou nášho najmladšieho syna Matthewa, ktorý neznášal špenát.

Ďalší prednášajúci, tentoraz profesor antropológie, nám hovoril o tom, ako môže viesť odlišné vnímanie sveta k veľmi rozdielnym názorom. Porozprával nám o návšteve jedného kmeňa (v Keni je päťdesiat kmeňov a kmeňová lojalita je stále najsilnejším primárnym zdrojom súdržnosti medzi Keňanmi) praktizujúceho mnohoženstvo. Podľa zvykov tohto kmeňa býva každá manželka v inej chatrči. Manžel zostáva u manželky len vtedy, keď plánuje mať so ženou intímny styk. To znamená, že celá dedina vie, kedy s ktorou ženou spáva. Profesor sledoval správanie jedného muža so štyrmi manželkami a dospel k záveru, že je posadnutý sexom. Neskôr sledovaný domorodec navštívil profesora v jeho dome, prezrel si spálňu a spýtal sa, či tam profesor spáva. Profesor odpovedal áno. „A kde spí tvoja žena?“ opýtal sa návštevník. „Tá spí tiež tu,“ odvetil profesor. „Každú noc?“ neveriacky sa opýtal domorodec a na základe kladnej odpovede si utvoril názor, že Američania sú posadnutí sexom.

Jedna vec bola počúvať príbehy o fascinujúcich kultúrnych rozdieloch vo svete vzdialenom tisícky kilometrov, iná uvedomovať si ich priamo na mieste. Keď sme pristáli v Keni, odrazu sa nám zdalo rozdielne všetko. Moja nálada sa trochu zlepšila – hoci iba dočasne –, keď sme odbočili z hlavnej diaľnice vedúcej naprieč Keňou a schádzali sme dolu po strmej rozjazdenej štrkovej ceste do Kijabe. Prešli sme cez vstupnú bránu do rozľahlej záhrady, ktorá mi pripadala ako oáza plná známych vecí. Rift Valley Academy pripomínala vzhľadom a atmosférou mnohé malé americké univerzitné areály s internátmi. Odkedy som vystúpil z lietadla, po prvýkrát som mal pocit, že som doma.

Náš byt mal tri spálne a nachádzal sa na poschodí. Trvalo nám necelých dvadsať minút, kým sme vybalili a poodkladali všetko oblečenie, ktoré sme si doniesli na celoročný pobyt. Zatiaľ čo si Nancy prehliadala našu novú rezidenciu a robila inventarizáciu jej vybavenia, vzal som oboch synov na ihrisko, aby si trochu vy-

bili nahromadenú energiu po náročných dňoch plných cestovania a obmedzení.

Pozeral som sa na chlapcov behajúcich po ihrisku, keď som zarezal muža v mojom veku, ako ku mne kráča. Predstavil sa mi a ja som mu povedal, kto som, že spolu s Nancy budeme náhradnými rodičmi chlapcov v piatej triede, že sme z Grapevine v Texase a že sme ráno pristáli v Nairobi. Sotva som stačil vysloviť tých pár základných informácií, keď sa ma opýtal: „Počujte, nechcete mať túto nedeľu kázeň v našom kostole?“

„No, hm ...“ Jeho otázka ma trochu zaskočila. „Ja som doteraz ešte nikdy nekázal, ale ak naozaj potrebujete niekoho, kto by prehovoril k deťom...“

„Vy ste ešte nikdy nekázali?“ spýtal sa začudovane. „Kde ste študovali Bibliu?“

„Na strednej škole a v Kresťanskom klube na univerzite v Northern Illinois, z ktorej mám akademický titul z politických vied.“ Prečo som mal náhle pocit, že sa za to musím ospravedlniť?

Nový kolega sa na mňa iba prekvapene pozrel, akoby zrazu nevedel, ako má reagovať. Napokon povedal: „Dobre teda, na ako dlho ste tu?“

Vedel som, že niektorí ľudia prišli do RVA vyučovať alebo pracovať iba na jeden semester, a tak som hrdo odpovedal: „Na celý rok.“

„Vy ste sem prišli iba na jeden rok?“ opýtal sa. Skôr než som si premyslel, ako reagovať na tú odsudzujúcu otázku, sa môj spoločník otočil a odišiel. Vysvetlil som si to tak, že sa odo mňa neočakáva, aby som v nedeľu kázal v kostole.

Pravdupovediac, pokým sme nepristali v Nairobi a ja som sa ešte necítil taký vytrhnutý zo svojho domáceho prostredia, nemal som obavy z prispôsobovania sa africkej kultúre, ale z toho, že misionárske prostredie by mohlo byť nad moje sily. Nebol som kazateľ, učiteľ, lekár ani nič iné, čo bola moja predstava o správnom misionárovi. Na školení pred odletom som mal pocit, že ostatní účastníci sú na tom profesionálne lepšie – mali lepšiu kvalifikáciu a ako sa mi zdalo, boli i lepší a úprimnejší kresťania ako ja. Mnohí pocitovali veľkú túžbu ísť do Afriky – čosi ako volanie,

ktoré som však u seba nikdy nezaznamenal. Bol som poctený, že môžem byť medzi ľuďmi presvedčenými o správnosti svojej voľby. No zároveň som mal pocit pokory, pretože som nedosahoval ich úroveň. Po tomto stretnutí so skúseným misionárom – veteránom som sa musel opäť pýtať sám seba: *Čo tu, dočerta, robí niekto ako ja?*

Predtým ako sme odišli zo Štátov, sľúbili sme rodine, priateľom a ostatným ľuďom, ktorí finančne prispeli na to, aby naša rodina mohla odísť do Kene, že s nimi budeme udržiavať pravidelný kontakt prostredníctvom e-mailov. Prvú správu som im poslal, len čo sme sa zotavili z namáhavej cesty a usadili sa v našom novom pôsobisku. Zrekapituloval som prvé zážitky a skúsenosti a poslal som im stručný opis miesta, na ktorom sme sa nachádzali:

Rift Valley Academy (RVA) sa nachádza na vysočine v nadmorskej výške 2500 metrov, to znamená nad úrovňou územia, kde sa vyskytuje malária. Škola má takmer sto rokov a vyzerá ako malý univerzitný areál s ubytovňami a učebňami. Prezident Teddy Roosevelt položil základný kameň školy počas jedného zo svojich loveckých výletov v Afrike. Hoci sme na rovníku, v našej nadmorskej výške je v zime, ktorá je práve teraz, chladno. Okrem kozuba nemáme iný zdroj tepla. Náš dom je kvôli termitom z betónu, takže nám Texasanom v ňom nie je práve najteplejšie. Včera bolo jednásť stupňov. Jeden kozub máme aj vonku na mieste, kde si ohrievame vodu na kúpanie.

Úradným jazykom je tu angličtina a swahilčina, a tak budeme chodiť s Nancy od budúceho pondelka niekoľko týždňov do jazykovej školy. Manželka má diplom z lingvistiky, takže sa veľmi teší. Hoci moje nadanie na jazyky nedosahuje jej úroveň a swahilčina bude pre mňa veľkou výzvou, tiež sa teším. Je tu krásne a tunajší domorodci sú skvelí ľudia. Chudoba je tu takmer pod hranicou biedy – priemerný Afričan zarobí 280 dolárov za rok. Keňa je krajina s najväčším počtom ľudí chorých na AIDS a vo veľkej misionárskej nemocnici dole pod našou školou je každý štvrtý pacient HIV pozitívny. Teraz je tu obdobie dažďov, ale neprší, je iba hmla a vlhko.

Plodiny na poliach nerastú, ako by mali, a ak nepríde dážď, úroda bude stratená. Prosím vás, pomodlite sa aj vy, aby pršalo.

Keď sme koncom júla prišli do akademie, v škole boli prázdniny. To znamenalo, že areál bol takmer vyľudnený. Mnohí učitelia a zamestnanci odcestovali a študenti sa mali vrátiť až pred prvým septembrom na začiatku nového školského roka. To nám poskytlo čas na aklimatizáciu a prípravu na úlohy, ktoré nás čakali s príchodom prvých žiakov.

V rámci zoznamovania sa s Afrikou sme podnikli spolu so skupinou ľudí z RVA a novými členmi učiteľského zboru celodenný výlet do národnej rezervácie Lake Nakuru National Park, ktorá má rozlohu takmer 200 km². Dá sa v nej jazdiť po trávnatých plochách, cez lesy a po nespevnených cestách a vidieť pritom divú zver v jej prirodzenom prostredí. V parku žije 55 druhov cicavcov a 400 druhov vtákov, vrátane krdla tisícky plameniakov.

Po niekoľkohodinovej prehliadke parku si naša skupina urobila obedňajšiu prestávku. Pochutnávali sme si na dobrotách prinesených v piknikových košoch, keď do nášho kruhu skočil pavían, schmatol sendvič, posadil sa a začal ho jesť. Pred príchodom do Afriky som toho o pavianoch veľa nevedel. Pravdupovediac pred príchodom do RVA som na to ani nemal dôvod. To sa zmenilo, keď som si uvedomil, že sa s nimi delíme o školský areál. Štyri paviany si trúfnu napadnúť aj leva, takže sa s nimi neradno zahrávať. Zvyčajne však stačí, ak okolo nich človek začne hádzať kamene – pozor, nie do nich, pretože to by ich rozzúrilo a mohli by zaútočiť. Alebo by hodené kamene zdvihli a šmarili by ich nazad do toho, kto by ich ohrozoval!

Po prísnom varovaní starého a skúseného misionára sme sa rozhodli neukazovať pavianom zuby, pretože to je znamenie agresie. Opice sme odohnali kameňmi a presťahovali sme sa inam. O päť minút neskôr nás prepadli znovu. Uchmatli si zemiakové čipsy a spokojne ich pred nami konzumovali, až kým sme ich opäť neodohnali. Potom sme boli na pozore, aby nás neobrali aj o zvyšok obeda. Zdalo sa, že aj piknik v Afrike si vyžaduje, aby bol človek vopred informovaný o domácich stravovacích zvykoch.

V jednom z nasledujúcich e-mailov som napísal známym o ďalšom dobrodružstve, ktoré sme zažili, keď v celom školskom areáli vypadol elektrický prúd. Rozhodli sme sa, že pôjdeme na večeru do reštaurácie – prvýkrát od nášho príchodu do Kene.

Vyšli sme cez hlavnú vstupnú bránu do areálu k dukám, obchodom, ktoré boli popri ceste smerujúcej do našej školy. Duky sú v Keni bežné, no v Spojených štátoch by sme ich považovali za opustené stavby a nedokázali by sme si predstaviť, že slúžia na podnikanie. Ide o budy postavené z dreva alebo pocínovaných plechov so strechami z rovnakého materiálu. Sú pestro pomalované a zvyčajne majú celý povrch polepený plagátmi, propagujúcimi všetko od Coca-Coly až po margarín Blue Band a mobilné telefóny.

Vošli sme do jedného takého priestoru s nápisom Nedemiah's Hotel (hotel tu znamená reštaurácia). Dlážka bola špinavá, okná nezasklené a dvere otvorené. Nebola elektrina, takže všade vládla polotma. V miestnosti bolo päť nerovnakých stolov a okolo pätnásť stoličiek. Každá bola iná. Na stene visela tabuľa s menu napísaným kriedou. Slúžila predovšetkým ako dekorácia. Bolo nám povedané, že je lepšie opýtať sa „Čo ponúkate?“, ako si vyberať z jedálneho lístka jedlá, ktoré napokon aj tak nebudú mať. Do miestnosti pravidelne vchádzali a vychádzali kurence. Coca-Cola, ktorá je v Afrike všadeprítomná, sa tu podáva z fľaše a je teplá. Jeden priateľ nám raz rozprával svoj zážitok z duky, v ktorej si objednal kurča. Vzápätí nato prišiel do miestnosti kuchár, schmatol jedno z okolo pobežujúcich kureníc a pripravil ho rovno pred naším priateľom.

Kurča sme si preto radšej neobjednali. Všetci sme si dali kitaweo a chapati. Kitaweo je dusená zelenina so zemiakmi a kapustou. Servíruje sa s mäsom navrchu ako prílohou a je vynikajúca! Chapati sú smažené placky z pšeničnej múky, ale sú oveľa výdatnejšie ako tortilly a takisto výborné. Veľký tanier dusenej zeleniny a chapati (dostatočné množstvo, aby nasýtilo dospelého muža) stál 45 kenských šilingov alebo 60 amerických centov. A ak chcete utrácať a dať si sódu, máte výborne jedlo za menej ako dolár. Môžete si urobiť predstavu o miestnej ekonomike, kde sa priemerný ročný príjem pohybuje od 250 do 300 dolárov. A pritom oblasť, v ktorej je naša škola, patrí k lepšie prosperujúcim častiam Kene. Rýchlo si uvedomujem,

že v očiach mnohých našich domorodých susedov sme milionári. Je to zvláštny a tak trochu aj nepríjemný pocit.

Chlapci sa v novom prostredí udomácnili rýchlejšie ako Nancy a ja. Spriatelili sa s niekoľkými deťmi, ktorých rodiny ostali v akadémii počas prázdnin, a nevedeli sa dočkať, kedy prídu ostatní študenti, s ktorými mali tráviť celý rok.

Najali sme si domorodca, aby nám pomáhal pri úprave trávnik a obstarával palivové drevo. Fred bol sympatický mladý muž, ktorého si naše deti ihneď oblúbili. Požiadal som ho, aby ich naučil kálať drevo. Mali by ste vidieť sedemročného Matta, ako sa oháňa širokou mačetou *pangou*, a desaťročného JT-ho štiepajúceho pripravené kláty. Také veci v Texase veru nemuseli robiť. Hneď som si uvedomil, že Afrika ponúka deťom oveľa viac edukačných aktivít, ako som očakával. A vedel som, že to je len dobre.

Keď hovoríme o edukačných aktivitách...

Väčšina ženatých mužov si pravdepodobne uvedomuje, že ich manželky sú lepší ľudia ako oni sami. Chlapi sú drsnejší a často povrchní. Ženy zvyknú ísť hlbšie pod povrch a majú jemnejšie spôsoby – tak ako moja elegantná, láskavá, pôvabná a taktná (a zoznam by mohol pokračovať ďalej) manželka Nancy. Zvyčajne som jej bol za tieto vlastnosti potichu vďačný. Rozdiely medzi našimi schopnosťami však boli niekedy úplne zjavné. Ako napríklad počas nášho prvého týždňa v jazykovej škole. Nancy po troch rokoch štúdia získala diplom z lingvistiky, no ja sám som miestami zápasil aj so svojím materinským jazykom. Hneď prvý deň, presnejšie povedané hneď počas prvých minút hodiny swahilčiny, sa ukázalo, aký mimoriadny talent má Nancy na jazyky. A aj to, aký ohromne neschopný som v tejto oblasti ja.

Náš učiteľ Richard bol výborný pedagóg. Bol som presvedčený, že keby sme mali viac času, vedel by mi pomôcť zvládnuť základy svojej materčiny. Otázne je, či by sa toľko času našlo aj z mojej strany. Mimochodom, keď už hovoríme o čase, na jednej hodine

swahilčiny som si spomenul na popevok, ktorý som potichu skandoval v siedmej triede na vyučovaní matematiky: *Bež, hodina, bež. Bež, bež, bež. Bež, hodina, bež.* Žiaľ, táto mantra nefungovala o nič lepšie v Afrike v roku 1998 ako v Illinois koncom 60. rokov.

A takto som opísal svoje pokroky v osvojovaní si swahilského jazyka v e-maile svojim priateľom v Amerike:

Jedného dňa nám učiteľ zadal úlohu: „Chodte do ulíc, s niekým sa zoznámte a opýtajte sa, odkiaľ ten človek je, čo robí a ako sa má.“ Ignoroval moju otázku, či to môžem urobiť v angličtine, a tak som sa vybral von. Oslovil som príjemne vyzerajúceho muža, ktorý sa volal Peter. Viem to, pretože to mal napísané na menovke na košeli.

Nie som si celkom istý, o čom sme sa rozprávali potom. Keď som sa mu predstavil, požiadal ma, aby som zopakoval, čo som povedal, dvom vedľa stojacim Keňanom. Keď som to spravil, z ich strany nasledovali výbuchy smiechu. Nevieť, či mi Peter povedal, že „robí na poli“, alebo že ho „niečo veľmi bolí“. Po tomto srdečnom a poučnom rozhovore mi môj nový priateľ Peter položil ruku na plece a milo povedal: „Budem sa za tvojho učiteľa swahilčiny veľmi modliť.“

Na budúci utorok máme naplánovanú ďalšiu skúšku našich jazykových vedomostí – tentoraz pri vyjednávaní na miestnom trhu. Ak zistíte, že som predal náš dom v Texase, toto bude jedno z možných vysvetlení. Nancy, naopak, vedie bez problémov reálne rozhovory s domácimi obyvateľmi. Sme ako dvojica z rozprávky Kráska a zvieratá.

Nastal okamih pravdy. Sedemdnňový kurz swahilčiny nás mal pripraviť na návštevu trhoviska Masai Market. Aby sme sa tam dostali z miesta, kde nás náš učiteľ vysadil, vmiešali sme sa do zástupu Keňanov, stúpajúcich po strmom, neupravenom chodníku na planinu, kde nebolo počuť neďalekú diaľnicu. Stovky a stovky Afričanov tam rozložili priamo na holej zemi svoj tovar a začal sa predaj. Stál som tam v snahe absorbovať pestrofarebnú scenériu a mal som pocit, že mám na čele veľký terč, v ktorého strede blikal nápis: „Tu stojí hlúpy bohatý človek. Udávajte mu čo najvyššie ceny!“

Rozhodol som sa to však predsa len skúsiť. Vyjednávanie je v Keni čosi ako forma umenia. Každý, kto zaplatí za tovar plnú cenu, je považovaný za naivného a nerozumného človeka – podobne ako je v Štátoch považovaný za blázna ten, kto si kúpi auto za katalógovú cenu a nepokúša sa zjednať nejakú zľavu. Mimochodom, toto prirovnanie, ktoré mi vtedy napadlo, bolo skutočne trefné – rýchlo som zistil, že Keňa je čosi ako krajina obchodníkov s ojazdenými autami – bez áut –, ktorí vám povedia čokoľvek, len aby ste od nich niečo kúpili.

V deň našej návštevy na trhu mal JT oblečenú košeľu s nápisom *Dallas Cowboys* a najmenej tucet predavačov vykrikovalo: „I love Cowboys Dallas!“ Medzi ľuďmi som zbadal chlapíka, ktorý mal na sebe tielko s logom *University of Chicago*. Keď som mu povedal, že som tam študoval, odvetil mi, že aj on, a prstom ukázal na dátum na tielku: 1892. Keď videl môj začudovaný pohľad, pokojne vyhlásil: „Ja narodiť sa znova“. Predavači boli skutočne schopní povedať kupujúcim čokoľvek, ak im to mohlo pomôcť predáť tovar.

U jedného trhovníka som zazrel batiku a pomyslel som si, že je to čosi pre Nancy. Batika je zvláštnym postupom farbené plátno a tiež typický kenský produkt. Spýtal som sa predavača, koľko stojí. „10 000 šilingov,“ odpovedal. Priložil som si ruku na srdce a zastonal, že je to pre mňa veľmi drahé. Začal čosi splietat' o umeleckej hodnote batiky alebo o tom, že ide na obed – nie som si istý, čo to bolo, ani na tom nezáležalo. Povedal som mu, že jeho cena je šokujúco vysoká a že z nej dostanem infarkt, skotúľam sa dolu kopcom rovno na diaľnicu, kde ma prejde auto. Náš rozhovor pozostával z kombinácie pantomímy a swahilčiny a pokračoval, až kým som nezjednal cenu na 700 šilingov. To bol teda deň!

Som presvedčený, že môj obchodný inštinkt by sa dal čiastočne vysvetliť tým, že som od svojich devätnástich rokov pravidelne čítal *Wall Street Journal*. Začal som s tým ešte ako študent v druhom ročníku na univerzite a zachoval som mu vernosť aj ako zamestnanec obchodnej spoločnosti. No keď som sa informoval o možnosti predplatiť si noviny v Keni, oznámili mi, že ročné predplatné

stojí 2 700 dolárov a dostával by som ich so sedemdnovým oneskorením. Uvedomil som si, že nemám inú možnosť, ako sa vzdať svojho dlhoročného zvyku, dať si radšej dobré jedlo a byť žalostne neinformovaný.

Musel som si teda nájsť náhradné zdroje, aby som sa dozvedel, čo sa deje vo zvyšku sveta. To bol dôvod, prečo som mal jedného dňa s Fredom pamätihodný rozhovor. Pre mňa boli naše spoločné konverzácie možnosťou, ako si vylepšiť swahilčinu a lepšie spoznať život domorodcov. Pre Freda to bola zväčša príležitosť schutiť sa zasmiať na mojom prízvuku a výslovnosti. V istej chvíli nášej konverzácie sa mi Fred zveril, že si chce našetriť peniaze na kúpu betónu (jeho domček mal iba udupanú podlahu) a ozajstné okná, pretože kartón, ktorý používal, bol pozvánkou pre zlodejov. Fred bol podľa afrických štandardov považovaný za zámožnejšieho občana, ale keď mi zápalisto líčil svoje sny o prestavbe, jednoducho som nevedel, čo povedať – a to v nijakom jazyku.

Keď som sa snažil podeliť o svoje myšlienky a pocity inšpirované zážitkami v Afrike so svojimi priateľmi v Amerike, čelil som podobnému problému. Vedel som však, že sa o to musím pokúsiť. A tak som jednu nedeľu napísal nasledujúci e-mail:

Dnes sme išli do miestneho kostola. Má plechovú strechu, hlinenú dlážku a drevené lavice bez operadiel. Omša bola vo swahilčine, a tak mi z nej mnoho uniklo. Všetko prebiehalo v radostnej atmosfére za krásneho spevu. Keď sa začala ofera, videl som, ako ľudia, ktorí nemali takmer nič, dávali milodary, a na konci omše venovali ceľej našej rodine jednoduché náramky a náhrdelníky.

Neviem, ako to mám primerane vyjadriť. Keď som však pozeral na tých ľudí, z ktorých väčšina prišla bosá alebo v topánkach s veľkými dierami, pred očami som si premietol celý svoj život a prvýkrát som sa videl v inom svetle. Mal som pocit, že nie som hodný toho, aby som bol na tom mieste. Celé mesiace som hovoril ľuďom, že do Afriky sa chcem ísť učiť, nielen vyučovať. Naši žiaci zajtra prídu do školy a ja pred nich predstúpim ako ich učiteľ. Už teraz sa však sám učím viac, ako by som mohol niekoho naučiť ako učiteľ.

Otázky bez odpovedí

Myšlienka stráviť rok v Afrike a nahradiť otca a mamu skupine misionárskych detí sa zdala vhodným, zmysluplným, možno až ušľachtilým spôsobom, ako hľadať úľavu po dlhých mesiacoch mučivej bolesti a smútku, ktoré sme s Nancy prežívali po bolestnej strate v našej rodine. Rozdiel medzi našimi predstavami a realitou sa ukázal v deň, keď do akademie nastúpilo našich deväť desaťročných žiakov. Štyria z nich boli Kórejčania, jeden Ind, jeden Keňan a traja Američania (hoci dvaja z nich strávili väčšinu života v Afrike).

Rift Valley Academy bola pre desaťročné deti čosi ako chlapčenské nebo. Naš internát bol hneď za cestou do školskej budovy, vedľa veľkej pláne, určenej na športovanie, a futbalového ihriska. Dookola bolo plno stromov, na ktoré sa dalo liezť; na niektorých z nich sa často prehánali opice. Nikto z ich kamarátov nebýval ďalej ako vo vzdialenosti, ktorú bolo možné prejsť za päť minút.

V internátnej škole žijú deti väčšinou odlúčené od svojich rodičov, čo pre nich môže byť ťažké. Najmä prvá noc bez rodičov býva traumatizujúca a deti vyronia nejednu slzu. Ale keďže desaťroční chlapci by nemali plakať, žiaci sa zo všetkých síl snažili – bez ohľadu na národnosť a kultúrne pozadie – zadržať slzy. Jeden z nich to však nezvládol a strávil takmer dve hodiny v našej spálni, lebo sa bál, že by ho ostatní chlapci videli plakať. Pokúšali sme sa ho ubezpečiť, že je to v poriadku a že je úplne normálne, ak je smutný a chýba mu rodina. Nemyslím si však, že sme ho presvedčili. Koniec koncov, ako inak môžete dokázať, že ste skutočne veľký a drsný desaťročný chalan, ako tým, že nebudete plakať?

Už od začiatku sa zdalo, že úloha náhradných rodičov bude pre nás zaujímavá pedagogická skúsenosť. Každý z chlapcov uviedol ako svoje obľúbené jedlo pizzu, hoci Kórejčania pridali aj cestoviny. Rýchlo som však zistil, že popri niekoľkých nepodstatných rozdieloch majú desaťroční chlapci veľa spoločného. Jedným

takým znakom boli napríklad vetry. Zdalo sa, že piatakov fascinuje plynatosť, čím sa líšili od iných príslušníkov ľudskej rasy. Túto záležitosť brali veľmi vážne. V priebehu prvého týždňa som v jeden večer vošiel do miestnosti, kde moji zverenci vášnivo diskutovali o tom, čo by sa stalo, keby zaviedli hadice do svojich zadkov a pripojili ich k plynovému sporáku. Dumali nad tým, či by na nich bolo možné variť.

Našťastie, desaťroční chlapci – a to všetci, bez ohľadu na svoj pôvod – diskutovali aj o iných, vážnejších témach. Predmetom ich diskusií bolo napríklad opačné pohlavie. Raz som náhodou začul, ako sa jeden zo žiakov opýtal svojich kamarátov: „Je pravda, že keď prvýkrát pobozkáš dievča, tak sa z toho môžeš aj povracat?“ Na túto otázku odznelo niekoľko odpovedí, jedna z nich mi však nadhlo zostala v pamäti: „Neviem, či je to tak vždy, ale viem, že mne by sa to *stalo*.“ Nebolo to myslené ako vtip a nikto sa ani nesmiel. (Okrem mňa a, samozrejme, Nancy, keď som ju informoval o výsledku odpočúvania.)

Rýchlo som zistil, čo je najhoršia urážka, ktorou dokáže desaťročný chlapec naštváť iného desaťročného chlapca. Nie je to veta: „Hej, smrdíš!“ Výsledkom takého konštatovania by bola len ďalšia diskusia o plynatosti. Nie, najurážlivejšie slová, aké vytočia aj najpokojnejšieho desaťročného chalana, som sa dozvedel na oslave narodenín jedného zo žiakov. V našej rodine máme zvyk, že každý z nás povie oslávencovi aspoň jednu vec, ktorá sa nám na ňom páči alebo ju oceňujeme. Povedali sme si, že to urobíme aj na školských oslavách narodenín. Jeden z gratulantov v rámci spomínanej narodeninovej párty povedal druhému žiakovi: „Som rád, že sa páčiš dievčatám.“

Oslávenec sa okamžite zúrivo ohradil: „Ja nie, to ty sa páčiš!“ a vzápätí pokračoval: „Ja sa páčim iba svojej mame, a ona nie je ozajstné dievča!“ Našťastie, všetko sa urovnalo po „hlbokej“ analýze, či sú matky dievčatá, alebo čo vlastne sú.

Predtým ako sa začala moja práca náhradného rodiča, som len ťažko videl niečo pozitívne na tom, keď náhodou nešla voda.